

Les xemeneies: cara i creu d'un símbol

En el decurs de les darreres setmanes, les xemeneies d'algunes indústries extingides o obsoletes han adquirit un inesperat protagonisme i, en ser sotmeses a tractaments diversos, han suscitat reaccions contraposades i controvertides.

A Palamós, l'Ajuntament va donar llum verda a l'enderrocament de la xemeneia de l'antiga fàbrica Vincke. S'havia demanat que es preservés, prèvia la redistribució de l'espai a edificar i la declaració d'una petita zona verda, però la proposta va ser desestimada. Curiosament, un pla especial de protecció del patrimoni local, que fa nou anys que hauria d'estar enllestit però que encara es troba en fase d'estudi, havia inclòs la xemeneia entre els béns a protegir, mentre que d'altra banda un informe tècnic municipal avalava la seva declaració de ruïna. Enmig de tantes incongruències, l'alcalde va insinuar la possibilitat d'alçar una xemeneia nova –i falsa– en un altre indret del municipi, com un monument al sector fabril de la vila, però insistia a dir que l'autèntica tenia un valor històric nul i que feia nosa per a l'execució dels blocs d'edificis previstos. També es mostrava propici a cedir-la a l'associació Amics de les Xemeneies perquè poguessin tornar-la a aixecar en un parc-cementiri de xemeneies desnonades de Catalunya.

A Quart, en canvi, prosperava la solució exactament inversa: l'Ajuntament acordava conservar la xemeneia de trenta metres d'alçada d'una antiga bòbila en desús, per construir al seu voltant el Museu de la Terrissa de la població. Aquí no va haver-hi vacil·lacions ni discrepàncies: tothom va estar d'acord a preservar aquest vestigi històric i a honorar-lo com una peça inestimable del patrimoni col·lectiu. Es tracta, doncs, de dues sensibilitats totalment diferents davant d'una situació pràcticament idèntica.

Com un tercer en discòrdia, una altra xemeneia ha estat notícia de primera plana: la de la planta de cel·lulosa de la paperera Torras, a Sarrià de Ter, que serà enderrocada d'aquí a pocs mesos per estrictes conveniències empresarials. Desproveïda –aquesta sí– de qualsevol valor històric, arquitectònic i estètic, aquest tub de setanta-cinc metres d'alçada no ha simbolitzat mai altra cosa que la cara més fosca de l'activitat industrial: el fum o el vapor, la pol·lució ambiental i la pudor que durant tant de temps ha envoltat i amarat Sarrià de Ter, degradant el seu medi natural, deteriorant la seva imatge i dificultant, fins i tot, el seu creixement demogràfic. I qui sap si va encarnar també, en determinats moments, la prepotència d'una empresa monopolitzadora i el seu domini sobre uns habitants sotmesos a la dependència i a la resignació. El cas és que ara ningú no vessarà una llàgrima per la seva desaparició i molts, en canvi, la celebraran com l'extinció d'un fantasma decrepit, com l'eliminació d'un pes feixuc que semblava que mai no es podrien treure del damunt.

La seva supressió serà igualment ben rebuda a la ciutat de Girona, perquè aquell cilindre en erupció perpètua havia actuat d'element dissuasiu i d'eina antipromocional. Molts dels qui passaven prop de Girona per la carretera o per l'autopista desistien de desviar-se per entrar-hi, perquè la sensació que els produïa l'emboirada silueta dels campanars era la d'un poble envaït pel baf espès i pudent d'una fàbrica. D'altra banda, la ciutat, que no fa gaire va abatre indugudament la xemeneia de la Grober, salvarà ara la dels Tartàrics per convertir-la en el monòlit central d'un nou barri.

Aquesta és l'actualitat de les xemeneies industrials, protagonistes d'uns episodis que tenen cara i creu.